

Звільнення від відповідальності
за невиконання зобов'язань через воєнний стан:
традиційний підхід та виклики сьогодення

Олександр УДОВИЧЕНКО
радник ADER HABER

воєнний стан, військова агресія рф проти України

форс-мажорна обставина,
що потребує доказування
для конкретного випадку
господарського зобов'язання

загальновідома
обставина,
що не потребує
доказування

постанова ОП КГС ВС від 19.08.2022 у справі № 908/2287/17, постанови КГС ВС від 31.08.2022 у справі № 910/15264/21, від 23.03.2023 у справі № 920/505/22 тощо
(ТРАДИЦІЙНИЙ ПІДХІД):

форс-мажорні
обставини не мають
преюдиціального
характеру

сторона
повинна довести:

наявність форс-мажору
+
що ці обставини були
форс-мажорними саме
для даного зобов'язання

сертифікат торгово-
промислової палати
не може вважатися
беззаперечним доказом

оцінюється судом
у сукупності
з іншими доказами

неповідомлення
або несвоєчасне
повідомлення
про форс-мажор

наслідки:
втрата стороною
права посилання
на форс-мажор

ПРИКЛАДИ ЗМІНИ ПІДХОДІВ У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ:

постанова Північного апеляційного господарського суду
від 15.03.2023 у справі № 911/1184/22:

*...Існування на території України **надзвичайних обставин, а саме введення воєнного стану**, що ... обмежує безперешкодне провадження господарської діяльності, **є загальновідомим та нормативно врегульованим.***

*...У даній справі **форс-мажорні обставини виникли через військову агресію Російської Федерації проти України, що стало підставою введення воєнного стану 24.02.2022 та безпосередньо торкнулось підприємства** відповідача та його виробничих потужностей **розташованих у зоні бойових дій.***

постанова КГС ВС від 18.04.2023 у справі № 922/1116/22:

Взято до уваги, зокрема:

→ докази того, що Харківську область та місто Харків визначено одним із районів ведення воєнних (бойових) дій;

→ наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 25.04.2022 № 75 (у відповідній редакції), згідно з яким відповідна територіальна громада внесена до переліку громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації.

Зроблено висновки:

→ установлені фактичні обставини свідчать про те, що відповідна територіальна громада перебувала у тимчасовій окупації з 24.02.2022;

→ територія, де знаходиться місце реєстрації та місце здійснення господарської діяльності ФГ «...», зокрема, і місце зберігання товару, починаючи з 24.02.2022 ... перебувала у тимчасовій окупації;

→ установлені фактичні обставини у справі свідчать про неможливість виконання продавцем умов договору поставки у визначений строк.

постанова Північно-Західного апеляційного господарського суду
від 27.09.2022 у справі № 924/278/22 :

*...З урахуванням **засад законності, розумності, добросовісності, справедливості та пропорційності** дотримання балансу інтересів сторін, судом правомірно відмовлено у задоволенні сум пені, нарахованих позивачем до стягнення з відповідача після 24.02.2022...*

*Щодо **несвоєчасного повідомлення про настання форс-мажорних обставин**, то колегія суддів вважає, що судом першої інстанції вірно не взято останнє до уваги, оскільки питання відносно існування на території України надзвичайних обставин, а саме **введення воєнного стану, що неодмінно впливає на спроможність своєчасного ведення розрахунків та обмежує безперешкодне провадження господарської діяльності, є загальновідомим та нормативно врегульованим.***

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ:

щодо доведення
форс-мажорних
обставин

сторона має довести:
лише те, як ці обставини
вплинули на виконання
даного зобов'язання

щодо сертифікату
торгово-промислової
палати

вимагається залежно
від обставин справи

щодо неповідомлення
про форс-мажор

не означає безумовно
втрату права посилання
на форс-мажор

ОСКІЛЬКИ:

загальновідомим та нормативно врегульованим
є наявність самих обставин форс-мажору (воєнний стан, територія бойових дій,
тимчасової окупації), що обмежують безперешкодне провадження господарської діяльності

Дякую за увагу!